

УДК 37.091.373.4:78.

ВІЧНА ІСТОРІЯ КОХАННЯ

Надія Новикова,

учитель музики та художньої культури, заслужений учитель України,
переможець Всеукраїнського конкурсу "Учитель року – 2009",
лауреат IV Міжнародного конкурсу "Учитель музики XXI століття" ім. Д.Кабалевського,
загальноосвітня школа I–III ступенів №4 (с. Буча Київської обл.)

У представленій розробці уроку музики у 8-му класі автор пропонує розглянути трагедію В.Шекспіра "Ромео і Джульєтта" крізь призму мистецтва ХХ ст.

Ключові слова: сценічне та кіномистецтво, сценічний образ.

Тема семестру. "Музика в діалозі з сучасністю".

Мета. Ознайомити учнів з особливостями образної сфери та драматургією балету С.Прокоф'єва "Ромео і Джульєтта", розглянути трагедію В.Шекспіра крізь призму мистецтва ХХ ст., провести паралелі з музично-сценічним та кіномистецтвом сучасності; розвивати уміння сприймати та інтерпретувати художні твори минулого та сучасності, формувати вокально-хорові та комунікативні навички, асоціативне мислення, уміння працювати в групі; збагачувати кругозір, формувати уявлення про вічні людські цінності.

Тип уроку. Поглиблення теми.

Форма уроку. Урок у формі варіацій.

Програмовий матеріал: твори для музичного сприймання: С.Прокоф'єв, балет "Ромео і Джульєтта" (відеофрагменти "Танець лицарів", "Ромео і Джульєтта перед розлукою", "Ромео і Джульєтта помирають"); Н.Рота, "Час для нас" (з к/ф "Ромео і Джульєтта" Ф.Дзефіреллі); літературні твори: В.Шекспір "Ромео і Джульєтта" (уривки); слайди мультимедійної презентації; роздатковий матеріал: червоні сердечка, плакат із намальованим великим серцем.

Обладнання. Проектор, комп'ютер.

Хід уроку

Деся, може, там зустрінемося ми,
Не буде рук – обнімемось крильми.

Ліна Костенко

I. Вступ (організаційний момент, мотивація навчальної діяльності).

Учитель (демонструє слайд 1). З усіх людських почуттів любов – найсильніше та найпоетичніше. Тільки любов невіддільна допитливому людському розуму. Це таємниця, яку можна побачити лише очима душі. Справжня любов дарує безсмертя. Символом такої лю-

Слайд 1

Слайд 2

бові, кохання світлого й чистого, перед яким відступає сама смерть, є історія Ромео і Джульєтти.

Сьогодні на уроці ми будемо розмірковувати над тим, що таке справжнє кохання, у чому його сила. Спробуймо знайти відповідь на питання: чому історія шекспірівських Ромео і Джульєтти не втрачає актуальності вже багато століть і як саме інтерпретують її митці ХХ століття? (Демонструє слайд 2).

II. Тема (актуалізація опорних знань).

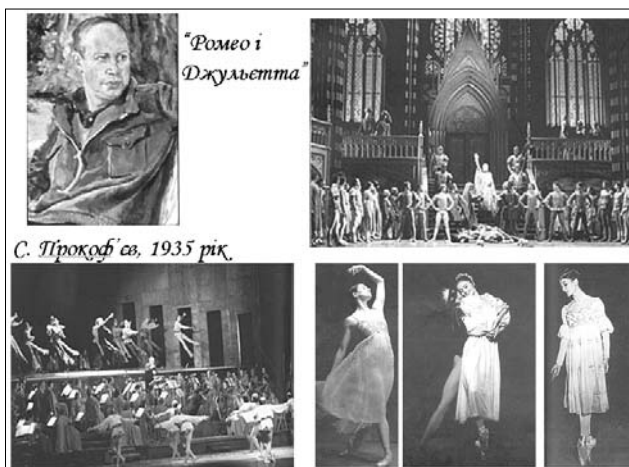
Сумніших оповідей не знайдете,
Ніж про любов Ромео і Джульєтти.
Вільям Шекспір

Так завершується одна з найпоетичніших трагедій у світі. Історії Ромео і Джульєтти стільки ж років, скільки й самому людству. Але тільки Шекспіру вдалося піднятися у її тлумаченні до рівня філософського узагальнення (слайд 3). Після того, як у 1597 р. була вперше опублікована трагедія англійського драматурга про любов двох підлітків, що стали жертвою кланової ворожнечі, пристрасті навколо неї не вщухають. Чим же вражає нас цей твір? Пригадаймо: у чому полягає основний конфлікт трагедії?

Учні. Непримиренна ворожнеча двох сімей, неможливість щастя для їхніх дітей.

Учитель. Чому батьки не хочуть, щоб Ромео і Джульєтта були разом?

Учні. Вони настільки ненавидять один одного, що не бачать за своєю ненавистю добрих і щирих почуттів і тим

Слайд 3

самим гублять своїх дітей і своє майбутнє. Батьки не розуміють своїх дітей, вони не приймають їхнє бажання порушити давні родові забобони. Це конфлікт різних поколінь, ідеалів різних епох.

Учитель. В основі трагедії В.Шекспіра не тільки конфлікт між середньовічними забобонами та новими гуманістичними ідеями, конфлікт між батьками й дітьми, а й протиставлення ворожнечі та любові, смерті та життя. Автор показує, що ворожнеча призводить до смерті, любов же дарує вічне життя. Недарма О.Пушкін назвав цю трагедію "піснею про любов і смерть".

III. Вивчення нового матеріалу.

Варіація 1. Історія створення та образний зміст балету С.Прокоф'єва "Ромео і Джульєтта" (перегляд та інтерпретація фрагментів).

Учитель. "Ромео і Джульєтта" – це багатогранний і глибокий твір. За його мотивами створено десятки музичних і художніх творів. Особливо популярним став цей сюжет за доби романтизму. Проте до ХХ ст. ніхто не наважувався розповісти цю історію без слів, використовуючи виразну мову хореографії. Ця ідея багатьом здавалася надто сміливою, приреченою на невдачу. Тільки не Сергію Прокоф'єву! (Слайд 3). Балет "Ромео і Джульєтта" був особливо дорогий йому. Це перший театральний твір, створений ним на рідній землі, куди композитор повернувся після тривалих поневірянь за кордоном. Росія, рідна природа, російські пісні – ось те живлюще джерело, з якого черпає натхнення композитор.

У вересні 1935 р. був дописаний останній аркуш клавіра, але прем'єра "Ромео і Джульєтти" відбулася тільки в січні 1940. Зараз це здається абсурдним, але тоді музику балету визнали "нетанцювальною". Ні артисти балету, ні режисери Ленінградського та Московського театрів не погодилися на постановку. Минали роки. За цей час тисячі радянських слухачів встигли почути й полюбити

музику "Ромео і Джульєтти" – вона звучала і по радіо, і в концертах у вигляді двох оркестрових сюїт. Нарешті крига нерозуміння скресла. Репетиції почалися. Артисти, дедалі більше вслухаючись у музику, відкрили, що саме музика – "душа танцю", саме вона – їх вірний друг і порадник – допомагає створювати по-справжньому шекспірівські образи, підказує кожний рух, кожний жест на сцені.

І С.Прокоф'єв довірився виконавцям. У результаті спільних обговорень було дописано сольні "Ранковий танець" і "Танець дівчат з ліліями". Так зародилася симпатія, яка дуже скоро перетворилася на гарячу та щирі взаємну любов виконавців балету та його композитора, любов тим ціннішу, що вона пройшла через усі етапи складних і важких стосунків, – згадує перша виконавиця ролі Джульєтти, видатна російська балерина Галина Уланова.

Прем'єра балету мала грандіозний успіх. Так, це був Шекспір! І хоча не звучало поетичне слово великого драматурга, дух трагедії, її безсмертні герої знайшли переконливе втілення, здобули нове життя в прекрасних неповторних музичних образах.

Спробуймо й ми поринути у світ прокоф'євської музики.

**Однаково шляхетні дві сім'ї
В Вероні пишній, де проходить дія,
Збували в ворожнечі дні свої...
Бунтівники ви! Вороги спокою!
Мечі плямуєте ви кров'ю ближніх.
Ви чуєте? Спиніться, люди! Звірі!
Вільям Шекспір**

Перегляд відеофрагмента з балету С.Прокоф'єва "Ромео і Джульєтта" "Танець лицарів" (слайд 3).

Учитель. Який образ втілено в цьому фрагменті?

Учні. Образ боротьби між двома родинами.

Учитель. Це конкретно образ Монтеки та Капулетті?

Учні. Ні, це втілення ворожнечі, ненависті, гордошців, жорстокості. Це узагальнений образ кланів, усіх тих, хто стоїть на шляху героїв до щастя.

Учитель. Яке враження на вас справила ця музика?

Учні. Вона викликає страх, тривогу.

Учитель. Як саме образ ненависті, ворожнечі переданий у музиці? У хореографії?

Учні. Музика має маршовий ритм, вона войовнича, грізна, з пунктирною мелодією, що різко виблискує, як загострений меч. Звучить у "темному" низькому регістрі. Рухи артистів теж різкі, прямолінійні, гострі, войовничі. Створюється ілюзія руху солдатів, фігур на шахівниці.

Учитель. Як можна графічно зобразити ваші уявлення про мелодію та пластику?

Учні. Гострою, зигзагоподібною лінією (малюють, показують рукою).

Учитель. Які схожі образи ви можете пригадати?

Учні. Тема долі з П'ятої симфонії Л. ван Бетховена, епізод фашистської навали з Сьомої симфонії Д.Шостаковича.

Учитель. Найщедріші барви приберіг Прокоф'єв для змалювання своїх юних героїв.

**Ти вже ідеш?.. До ранку ще далеко:
Не жайворонок то, а соловей
Збентежив вухо боязке твоє...
Прощай, прощай! Журба п'є нашу кров.
Вільям Шекспір**

Перегляд відеофрагмента "Ромео і Джульєтта перед розлукою".

Учитель. Якими засобами образ закоханих втілено в музиці, хореографії?

Учні. Мелодія витончена, ніжна, наспівна, з широкими рельєфними фразами у світлому, наповненому регістрі. Руки акторів плавні, обережні, ніжні.

Учитель. Як би ви графічно виразили свої враження?

Учні. Хвилеподібною лінією (*малюють, показують рукою*).

Перегляд відеофрагмента "Ромео і Джульєтта помирають".

Робота в парях. Відповіді на питання:

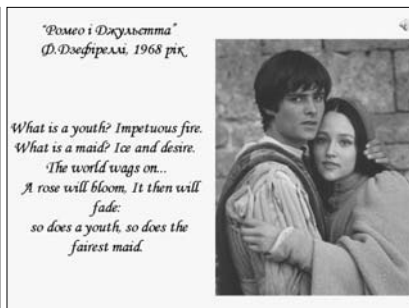
Чому трагедія, в кінці якої головні герої гинуть, у Прокоф'єва закінчується світло й піднесено?

Варіація 2. Трагедія В.Шекспіра в музично-сценічному та кіномистецтві 60-х років ХХ ст. (Л.Бернстайн "Вестсайдська історія", Ф.Дзефіреллі "Ромео і Джульєтта"; вивчення пісні Н.Рота "Час для нас" з к/ф Ф.Дзефіреллі "Ромео і Джульєтта").

Учитель. Інтерес до сюжету шекспірівської трагедії не згасає й донині. У 1961 р. з'являється мюзикл Л.Бернстайна "Вестсайдська історія", в якому від героїв В.Шекспіра не залишилося й імен – тільки трагічна тема кохання всупереч забороні батьків і смерті. Замість хрестоматійних Ромео і Джульєтти в мюзиклі співають діти ХХ ст. – сучасні Тоні та Марія, які намагаються зберегти любов на тлі боротьби бандитських угруповань.

Слайд 4

Слайд 5

Справжньою подією в кіномистецтві став фільм італійця Ф.Дзефіреллі "Ромео і Джульєтта" 1968 р. (*слайд 4*), в якому вперше головні ролі зіграли актори майже того ж віку, що й шекспірівські герої. Фільм змінював життя людей, пробуджував інтерес до театру, творів В.Шекспіра. Він став культовим ще й завдяки неперевершеній музиці Ніно Рота, пісню якого ми сьогодні розуємо.

Слухання пісні "Час для нас" Н.Рота.

- 1) Визначити образний зміст, характер твору.
- 2) Проспівати на "льо" по фразах, показуючи напрямки руху мелодії.
- 3) Проспівати по фразах зі словами.
- 4) Виконати під інструментальний супровід.

Варіація 3. Трагедія В.Шекспіра в сучасному кіномистецтві.

Учитель. Історія Ромео і Джульєтти завжди примушувала людей замислитися над сенсом життя, вічними цінностями людства. Проте це не завадило появі наприкінці ХХ ст. різних інтерпретацій шекспірівського сюжету, серед яких навіть комедія, пародія, романтична історія Джона Меддена "Закоханий Шекспір" (Джозеф Файнз, Гвінет Пелтроу, 1998). Захоплені відгуки викликала картина База Лурмана "Ромео+Джульєтта" з Леонардо Ді Капріо та Клер Дейнс (1996).

IV. Кода (узагальнення матеріалу, підсумок уроку, домашнє завдання, оцінювання роботи класу, рефлексія).

Учитель. Отже, митці кожної епохи, інтерпретуючи шекспірівську трагедію, намагалися втілити ідею про силу та безсмертя кохання. Якою ж буде історія Ромео і Джульєтти ХХІ століття?

Домашнє завдання:

- 1) **Дослідження:** Хто з композиторів ХІХ ст. звертався до сюжету "Ромео і Джульєтти"? Які відомі вам твори співзвучні за ідеєю трагедії В.Шекспіра?
- 2) **Роздуми:** У чому секрет популярності трагедії В.Шекспіра "Ромео і Джульєтта"?
- 3) **Відкриття.** Додаткова інформація: <http://romeo-juliet.newmail.ru>

Написати на сердечку відповідь на запитання: **У чому сила кохання?**

Прочитати відповіді учнів і прикріпити сердечки на велике серце.

Учитель. Сьогодні ми мали змогу поговорити про кохання, звертаючись до творів різних епох, різних жанрів. Ми дійшли висновку, що кохання – сила, невідвладна часові, невідвладна смерті. Доки на землі існують війни та ненависть, що розділяють людей, образи двох легендарних закоханих будуть знаходити нові й нові втілення в житті. Кохання Ромео і Джульєтти покликане вічно нагадувати нам про те, що людина створена не